

Képzőművészeti Szemle

A művészet nagy ellenségére, az aukció kalózkodásra mutattunk reá multkori beszámolónkban. A modern művészetnek gazdag termőföldjén nem egyetlen arankafajta a frivol műtárgy-licitálás. Nagy ellensége az álművészet, a giccs. Talán soha olyan erkölcsi és anyagi veszteséget egy koron belül a tudatos és tudatlan dilettantizmus nem okozott, mint ma.

A modern művészet jellegzetessége, hogy a belső tartalom, a forma a rajz és a távlat fölé kerekedve, utóbbiakat látszólag elhanyagolja; mert nem fontos esetleg a térillúzió, a színvalószerűség vagy a légperspektíva. Ezt a látszólagos elhanyagolást, a mellékessé vált lemérhetőséget, ezt használja ki a művészet parazitája. A erkölcsi veszteség abban van, hogy a publikum konzervatív rétege éppen e nagy tömegben szereplő elősdierekre mutat reá, azokra, kik rajzolni, festeni, mintázni nem tudnak. A felületes, minden modernet imádó, különbséget nem téve a jó és rossz között, legtöbbször a rosszat vásárolja, mert ezt kínálják tömegben. Az erkölcsi veszteség mellett, ez most már anyagi veszteséget is jelent.

Egymásután nyílnak a felelősen szalonok, egy-egy hétre szállást nyújtva a kollekcióknak. Vajon ki áll a szalon-üzletek mögött? Milyen művészi bizottság, milyen erkölcsi testület vállal a kiállított dolgokért felelősséget? Amint teszi a Képzőművészeti Társulat, a Szinyei társaság, Munkácsy Céh stb. Kinek a tekintélye, igazságos bírálata védi meg, nemcsak a művészt, hanem a közönséget is? De beszéljenek a tények.

Ragadjunk ki egyet-kettőt a **Képzőművészeti Szalon** kiállítói közül. *Barna Pálról* a katalógus azt mondja: „Ez az első ilyenmű bemutatkozása már tovább jelenti őt a kozmikus irányban.” Kommentár helyett egy-két képének címét idézzük: Világkép, Történelem utáni tavasz. *Loránt Erzsébet* jellemzésül ismét a katalógusból idézünk. „A való világnál csak egy lehet érdekesebb: lényegének kifejezése és én úgy érzem, — mondja Loránt E. — hogy a lényegnek lényege a mozgás.” Nehezen érthető, de képeinek címe azonnal megmagyarázza „programjának és meggyőződésének lényegét”: Kártyajáték, Jazz, Habitué a lokálban, Akt tükörrrel, Tyúk. Ennyi tán elég is belőle.

A **Kovács Szalonban** *Bene Géza* állította ki képeit. Az izmusok hinárijába tévedt, aki itt mint számító manierista, hideg, unalmas, divatjamult dekoratívfestészet felmelegítője. Az ugyanitt kiállító *Radnai Margit* kerámiái a Wiener Werkstätte mázas cserepeit imitálják. A Professor Hoffmann alapította bécsi iskolával azonban nehéz konkurálni.

A **Fészekben** Haranglábi *Nemes József*, Párisban élő magyar festő mutatta be pasztelljeit. Témakeresése nem nagyképű, igénytelensége éppen azért közvetlenül hat. Aratás, fák, tengerpart, távoli nagyváros egyformán érdekli. Apróvonalas, meg-megszakított rajza a fantáziára akar hatni. Színfoltjait jól megválogatja. A technikát tökéletesen a kezében tartja.

A Nemzeti Szalonban Soós Eleménné báró Korányi Anna festőnő retrospektív kiállítást rendezett. Munkái a kiállításokat látogatók előtt régen ismertek. A dilettantizmuson túl van s a multszázadvégi naturalizmusból nő ki. Naturalizmusa biztatóan indul, de sajnos, a különböző utánérzések egyenes útjáról eltérítik. Az alap mindig a natura festése, amelyhez időről-időre változtatva egy-egy befolyás tapad, mely a következetesség rovására megy. Legszebb képe, a Családi kör, Munkácsyt juttatta eszünkbe. A Körmenet Deák Ébner, aktjai Lotzot éreztetik. Korányi Frigyes lenbachos portréja igazolja a többivel való egybevetés után, hogy emellett a festői felfogás mellett kellett volna maradnia.

Soós Eleménnét a Szalon 69-ik csoportkiállítása követte. Nem nagy emóció volt s ez egyúttal mottója is lehetne az egyéni vagy csoportkiállításoknak. Még az átlagot is ritkán üti meg a képek tömege. A mostani kiállítók közül *Bükyvel*, a festővel, mint a tehetségesebbel kezdjük a sort s úgy lehet, egy most kibontakozó művésszel állunk szemben. Munkáinak két komponense: gyermekesen egyszerűen mesélő és dekoratív. Apodiktikus szerencsen keresztelő Szent Jánosa, meglepő Feltámadás című festménye; szigorú kompozíció, jó felépítésű. Trecento-izű Keresztfája szép elgondolás. Vallásos képei mélyenérzők és tartalmasak. Történelmi tárgyú festményei kedves naivitással beszélnek a régmúlt magyar világról. Poétikus, merengő lélekként mutatkozik be római pasztelljeiben *Halvax Gyula. László László* képei tárgyuknál fogva háborzongatók: Villamos elgázolás, Hídatavás stb. csupa katasztrófa és borzalmasság. Vajjon ki akasztja ezeket a képeket lakásába? Előadásmódja túlhaladott álláspont, a megnemértett kubizmusból folyik. *Páris Ila* dilettáns. *Bokor Vilmos* Grünwald hatása alatt áll. *Lőte Éva* fiatal szobrász; jól indul, csak a régi iskola naturalista kötöttségéből kell felszabadulnia.

Az *Új Művészek Egyesülete* is ebben a helyiségben rendezte III. kiállítását. Öt év előtt nagy port vert fel a Nyugaton már kiélt import. Ezt az első kiállítást Pesten, a kultursmokk-tábor nagy gyönyörűségére a sajtó egy része tomboló örömmel fogadta. Csak egy kis csoport volt, akik kezdettől fogva megéreztek a kultúrdumpingot. Az Ume másodszor már halkabb hírokat pengetett s a harmadik kiállítás szánalmas vergődés lett. A harsonázás elmaradt. A közönség is felszámolt ezzel a dekadenciával, nem lehetett megfélemszteni jelszavakkal. Az új művészettől ma mindenki nem nagy lármát, egyéniség-hajhászást, feltétlenül újszerűséget vár, hanem belső átélést, amely tükörképként pregnálódik az alkotásban. Az Ume emberei egy-két kivétellel belátták, hogy a szemfényvesztést, a trükköt ma már senki sem veszi be. Elhagyták a sallangot s ez a vesztük, mert így legnagyobb fegyverüktől megfosztva, lealcázva, keserves benyomást tesznek Páris követői. A mélypontokat nem érintjük. *Vaszary János*, a magyar művészet firmamentumának csillaga szobrokat és képeket állított ki. Hivság című munkája mint kép értelmetlen, de színekompozíciója éppúgy pompás, mint Dáhliai, mely tüzes foltjaival megkapó. Kampanulák pasztellje mellett kiemel-

jük tündérien szép párisi Notre Dame-ját, melyet két színben festett meg. Briliáns munka, hihetetlen egyszerű eszközökkel. Kiállított gipszei közül ritmikus Guggoló-jában egy kis jóakarattal plasztikai gondolatot találhatunk. Önarcmás merev és üres. *Pécsi Pilch* festményei kívül valami modern gőzt mutatnak. Munkáinak belső lényege: valóságlátás. Signac, Matisse, Csók és némi keleti művészet teszik ki képeit. De ha valami tetszik festményein, minden bizonnyal nem ez a keverék az. A modern művész víziója más, mint a valóságot látóé, Példa Pécsi Pilch-hel szemben erre *Klie*, aki mint művész nem üti meg ezt a mértéket, mégis őszintének hat. *Frank* „tanult” impresszionista, de megköti magát, letagadja és a világért nem vállalná régi korszakát. Pedig az a vegyes piktura, amit csinál, a művészi szabadság rovására megy. *Antal József* rikító színeket alkalmaz és azt hiszi, így új művész. *Faragó Endre* a komoly kubizmusból játékot űz. *Háy* Kompozíció című képében összeházasítja a ma művészetét a preraphaelizmussal. A festő legnagyobbanyaga, a tempera, mivé válik *Krocsák* képein! *Kádár* erőszakos dekoratív állatos képei a háborúban elesett Marcot juttatják eszünkbe. A szobrászok közül *Kövesházi Elza* Gyermekaktja épűgy finoman megkomponált, mint leegyszerűsített Falusi szibillája. *Krivátsy* iránya durva tévedés. Az effajta dolgokat tíz év előtt csinálták Párisban, szerencsére ott is csak rövid ideig. *Sajó Edit* fakompozíciója néger plasztika akar lenni, de a legsötétebb Afrikában ezt lelki szükségéből készítik, különb készséggel mint utánzóik.

Márffy Ödön mult évi és az ezt gyorsan követő idei kiállítása a **Tamás-Gallériában** meggyőz bennünket, hogy az impresszionizmus, amelynek neveltje, nem bilincs, mely egy életre guzsba kötné. Érezzük multját, mégis a felszabadulást dokumentálja művészete. Képeit a színekben fürdeti s gyengéd tónusokat, vagy fel-felvillanó színeket ágyaz legtöbbször sötét alapjaiba. Képei jegyzetek, ötleteinek sztenogramja, amelyek így a frisségükben közvetlenül szólnak hozzánk. Tűzijáték című festménye fojtott romantika. Izgalmasak cirkuszi lovasképei. Jó megfigyelője a klaunoknak. Merész a Delacroix démoni lovát eszünkbe juttató Galopp lótanulmánya. *Czobel Béla* húsz évi távollét után ugyan-csak itt mutatkozott be. A mindig újat kereső most újszerűség nélkül jött. *Czobel* belefáradt a novum, a szenzáció hajhászásba és így megítélése, amikor önmagát adja, objektívebb lehet. Képei a posztimpresszionizmusból nőnek s rendszertelenség uralkodik rajtuk. Már pedig ez nem jelent modernet. Mint ahogy szomorú, piszkos színezését sem vagyunk hajlandók tónusnak nevezni. Képei vígasznélküliek, mintha a régi nagybányai stílust síratnák. Vele együtt szerepel *Mokry-Mészáros* szobrász. Dolgait talán mégsem lehet mintázásnak nevezni. Kiállított gumói ok és cél nélküliek. Alkotójuknak semmiféle szobrászati problémája nincs. Noch nie dagewesen-t akart csinálni. Minősíthetetlen.

Nagy újságpolemia előzte meg és ezért talán különösebb várakozással tekintett a közönség a Képzőművészeti Társulat és

Szinyei-Társaság kiállítása elé. Az előbbiről beszámoltunk és most elkészíthetjük a fiatalok mérlegét is. Fiatalok? Hol vannak? Csókot, Mannheimert, Grünwaldot tán csak nem nevezhetjük — hatvan-hetven évvel a vállukon — fiataloknak. A Társaság legfiatalabb tagja sem fiatalabb talán 40 évesnél. Öreg hiba, mert a kapui előtt egy sereg komoly, már beérkezett művész áll s nem nyer bebocsájtást. Pátzay, Vilt, Erdey stb. szobrászok éppúgy nem, mint ahogy Patkó, C. Molnár Pál, Medveczky stb. festők nem kapnak helyet a Társaságon belül. A Szinyei-Társaságnak ez a III. kiállítása. Tíz év előtt nem magyar, hanem európai viszonylatban az elképzelhető legjobb kiállítást rendezték. Az első kiállítás nagy sikerének titka abban rejlett, hogy a tagok *Capo lavoro*-ikat állították ki. A II-ik kiállítás gyengébb volt. A III. csak az átlagos jókiállítás nivóját érte el, mert anyaga nem visszamenőleg a legjobb dolgokból került ki, hanem jórészt erre az egy alkalomra készített ötletekből áll. Bár, szögezzük le, a grafikon süllyedést mutat, mégsem jelenti azt, hogy a szezon legjobb kiállítása nem ez a kiállítás volna. A tíz éves jubileumi kiállítás sem balra, sem jobbra nem mutat kilengést. Feltűnően kevés a szobrászat. De nézzük közelebből a dolgokat. Minden vitán felül mutatja *Strobl Alajosnak* nagy képességeit feleségéről faragott, rég ismert, a főváros tulajdonát képező portréja. Kellemes nyugalom és finomság lengi át a fehér márványt. Milyen más regisztert nyit meg számunkra a halhatatlan mester, Lázár Ernő indulatos, oldalra vetett bronz képmásával! Michelangelo Brutusa tesz így. *Lux* egy kis szobára való anyagából törékeny Madonnája és egyik-másik karakteres feje tetszett, valamint robusztus Lantos-a. *Szentgyörgyi*, ki az epidermisz-szobrászat közelségében jár, jól mintázott női portréjával tűnt ki. Hidegsége érezhető a szegedi egyetem alapítását ábrázoló reliefsjén. *Kisfaludi-Strobl* Prohászka-já lendületes munka. *Sidló* tetszetős dekoratív dolgokkal szerepel. *Vaszary* pasztell- és temperafestményei olasz remiszscenciák. Szépek marinái és raffinált színezésű Matróz-feje. *Rudnay* mintha Barbizonban járt volna, Paal Lászlós képei ezt mutatják. Szomorú, bánatos hangulatot keltő. Munkáit sötét lazzal vonja be, kár lenne, ha ezeket az alkotásokat a bitumen elnyelné. A paraszt-portrék mestere, *Glatz* pompásan figyeli meg a valóságot s minden ismétlése mellett sem unalmas. Különösen feltűnő Sokak leányká-ja, aki könyve mögül tekint fel csillogó szemével. *Csók* színes mint mindig. A Szent Gellért-hegyre tóduló lidércek Valpurgis-éjszakája jó elgondolás, de kivitele pongyola. Szépek párás balatoni képei. *Szőnyi* munkásságának delén van. Gyöngye a kiállításnak Beszélgetők kisméretű temperaképe. Könnyed, friss az Utak, tüzes, színes a Kazal mellett, dermesztően kihalt az Alkonyat. A tónusok mestere remekel Halász asszonyok című képével, a lila, a zöld, a szürke, a testszín képeznek harmóniát. *Bernát Aurél* költői lélek, ő a kiállítás meglepelése. Poézise halk szavú. A Tél című képén lent szomorú magyar tájék, fenn a magasban repülő hollók. Megkapó romantika. Hegedűtökről elnevezett képe nagy, közepére

helyezett fekete foltjával merész, újszerű s szépségben vetekszik az előbbivel. Bernát előadási módja egyszerű, természetes. Műveit csend és melankólia veszi körül. *Aba-Novák Vilmos* cséplést ábrázoló festménye a munka, a sürgés-forgás, a forró nyár kifejezője. Izeltő római munkásságából *Trattoria* című temperája. Kellemes képeket fest a késői impresszionizmusban élő *Mattyasovszky*. *Szüle Péter* Galerie tónusú képe a tőle megszokott jó.

Vannak a kiállításnak árnyoldalai is. *Perlmutter Izsák* felett eljárt az idő, nem is az már, aki volt. Ez az impresszionizmus a publikumhoz nem tud szólni. *Fényes Adolf* számtalanszor megismételve önmagát, dekoratív jellegű szentimentalizmust talál fel. *Herman Lipót* az álromantika festője, tartalom nélküli, rikító színezés. *Mannheimer* festékmaszatai értelemnélküliek és ez annál inkább szembetűnő, mert képe egy olyan kiválóság, mint Rudnay munkái mellett lóg. *Zádor* léleknélküli külsőségeket fest. Precizen lerögzít mindent s amihez nyúl, édeskés manirizmussá lesz. *Hatvany* intellektussal festett képei nem művésziek. Színtelen, vaskos plaszticitás, előtte matéria az emberi hús, művészi szempontból nézve nem aktokat, hanem pőrre vetkőztetett alakokat fest. Szomorú volna a kiállítás, ha csak ezt nyujtaná. Többen hiányoztak s ezek közül különösen Egry távollétét fájlaljuk.

Dr. Jajczay János